

K.F. Viborgs prædiken almindelig bededag

Taler

Karsten Friis Viborg
Præst

Sted

Skt. Mikkel's kirke, Slagelse

Omstændigheder

Den præcise dato er ukendt, men prædikenen er sandsynligvis holdt i 1864.

1 Folkeforsyndelsen og Folketugtelsen

Ps. 67, 3. 5. 7.

- Det er idag „Almindelig Bededag“; og Nok have vi jo alle hver for sig at bede
5 om; men skal vor bededag være almindelig i ret forstand, så må alle samle sig til
een fælles bøn; og hvad skulde jeg idag vel fremdrage som gjenstand for alles
bøn, eller hvad kunde det nytte at fremdrage andet end den ene store fælles sorg,
som fylder os alle og trænger alle vore andre sorger i baggrunden, sorgen for vort
fædreland, bekymringen for dets frelse! Ja derom skal der bedes idag, derom
10 råbes fra dybheden til Ham, der boer i almagts og retfærdighedens og
barmhjertighedens højhed. Ja bedes, bedes skal der, om Danmark skal frelles;
men vel at mærke: bedes i tro, om bønghørelse skal ske. Nu så forlade da den
vantro sin vantro, forat anrabe den Gud, han hidtil ikke troede på! så forlade
den ugudelige sin vej og den uretfærdige sine tanker, og omvende sig til Herren!
15 thi hvorledes skal dagen ellers blive vor almindelige bededag, hvorledes bønnen
ellers det hele folks fællesbøn og fællessuk? vil det danske folk nedbede Herrens
hjælp, da må det ydmyge sig under troens åg, forat vi som børn kunne kalde på
vor fader.
- 20 Og hermed har jeg alt betegnet, at skal dagen være en almindelig bededag, må
den først være en almindelig syndsfortrydelsens dag, thi skal bønnen høres, må
synden bade erkjendes og afsiges; før kan Gud jo ikke give os bod, d. e. ikke give
os vederlag, ikke give os lægedom for de sår, vor forsyndelse slog os. Og hvis I
nu, venner! ved at høre disse ord tænke: „hvi vil du dog holde en straffeprædiken
25 for os! ere vi, er hele folket, ikke dybt nok bøjede, at også vor sjælesørger vil bøje
os! har Guds gjerning på valen ikke dybt nok bedrøvet os, at også hans ord i
kirken skal bedrøve os!“ så vil jeg dertil svare: nej, kære venner! jeg vil ikke tage

trøsten fra eder for tugten; jeg veed vel, at loven kan kun tugte ikke trøste, og jeg
30 tænker, at I, ligesom og jeg selv, netop føle mest trang til evangeliets trøst og til
at få den sjælestyrke, som alene den sande trøst kan give; ja det er til trøst, Guds
ords trøst, det er til at få vort håb oprejst og vor kraft fornyet, at vi trænge;
„trøster, trøster mit folk, siger vor Gud; taler Jerusalem til hjærte, og udråber til
hende, at endt er dens strid, dens skyld betalt". ¹ Ja trøste eder vil Gud, ja styrke
35 det slagne danske folk, som han trøstede og styrkede sit slagne Jerusalem. Men
trøsten kan ikke blive sand, hvis vi ikke lære at kjende Guds mening med
tugtelsen, han lod komme over os; erkjende vi først tugtelsen, så blive vi med det
samme trøstede; og dette er trøsten, at vi komme til at forstå, at tugtelsen er vor
frelse, så vi i den have pantet på, at Gud endnu ikke har forkastet det danske
40 folk.

Er der da kun een sorg, der fremfor alle i denne tid trykker vort hjærte; er der
kun een stor fælles bøn, der råber om bønghørelse, så er det også kun een stor
fælles forsyndelse, jeg idag vil drage frem for eder, den næmlig, der har bragt den
45 nærværende tidstugtelse over os. Thi med det samme, hvor med nogen synder,
med det samme skal han og straffes; ² som forsyndelsen var, således bliver
straffen; og vi kunne derfor slutte tilbage fra tugtelsen til forsyndelsen: er det en
stor folketugtelse, Gud har sendt, så er det også en stor folkeforsyndelse, der har
fremkaldt den; og rammer tugtelsen os netop i vor folkelige tilværelses rod, så
50 har også forsyndelsen været en forsyndelse mod vor egen folkelige tilværelse i
dens rod.

Og således alene kan trøsten komme, og blive varig, når vi komme til, som der
stod i vor læst, „at kjende Guds vej på jorden", hans hensigt med den dybt
55 skærende tugtelse Eller er det ikke gået eder som mig, at I have sukket efter lys i
denne sag? have ikke også I bedet om hjælp herovenfra, og bedet forgæves? og
have I ikke tænkt: hvor er det dog muligt, at Gud kan tillade, at ret og
retfærdighed således trædes under fødder? at løgn og vold således får fremgang?
at sandhed og uskyldighed således undertrykkes? have I ikke tænkt: hvor er det
60 dog muligt, at Gud kan lade det lille, det forholdsvis brødefrie, — ialtfald
ligeoverfor det tydske overfald brødefrie — folk blive så aldeles forladt af alle, et
værgeløst bytte for de to såkaldte stormagter, ja for hele tydskland? Hvorfor
rejser han sig ikke? hvorfor tøver han med at komme os til hjælp? Ja jeg har været
bekymret for, at mange måske kunde blive forargede, og sige: var Gud
65 sandhedens og retfærdighedens Gud, så måtte han hjælpe os, så kunde han ikke
tillade, at det skete, som nu er skeel. Men vil dette ikke med andre ord sige: hvis

løgn og uretfærdighed og vold sejrer i denne verden, navnlig når vi selv ere offret
 derfor, så – må vi opgive troen på Guds tilværelse! Nej ikke saaledes, venner!
 70 Ikke saaledes! Men sukke efter lys over Guds førelser med os, bede om
 erkjendelse, om visdom, dette er i sin orden, og derfor har også jeg selv dybt
 sukket: o kunde jeg dog erkjende, kunde jeg dog skimte, hvorfor han, „der måler
 vandene med sin hånd, der udmåler himlen med et spænd, samler jordens støv i
 75 mål, og vejer bjerge på en bismær, vejer høje på vægtskål:" — kunde jeg dog
 forstå, hvorfor han, „der udspænder himlen som et telt, han, der gjør jordens
 fyrster til intet og dens herskere til tomme navne,"³ hvorfor han ikke vil blæse på
 vore fjender, disse sandhedens og rettens, det guddommeliges og menneskeliges
 fjender, hvorfor han ikke vil lade en storm ophvirvle dem som avner! O kunde
 vi kun skimte hans veje, vilde han dog åbne vore øjne, at vi kunde gennem
 80 krudtskyerne se den blå himmel, bag den blodige lidelse den filgivne synd, bag
 den strænge tugtelse vor folkeligheds frelse! kunde vi kun „kjende Guds vej på
 Jorden" i denne sag! Da vilde vi få trøsten, vi tørste efter. Men drag dig da til
 minde, du, som endnu for alle dine egne tanker ikke har kunnet få syn for Guds
 tanker, at „Ingen grandsker hans visdom;"⁴ thi „så højt som himlen er over
 85 jorden, så højt ere hans veje over vore veje, og hans tanker over vore tanker."⁵
 Han må selv åbne vore øjne til at skimte sine veje, til at forstå hans tanker; og —
 har han ikke nu begyndt at åbne dem? har han ikke vidunderligt gjort, hvad
 Jesajas siger om ham: „Han giver den trætte styrke, og stor gjør han den svages
 kraft; ungersvende trættes og ynglinge mattes og snuble; men de, som stole på
 90 Herren, fornye deres kraft; de have vinger som ørne; de løbe og trættes ej, de gå
 og mattes ej" (Jes. 40, 30). Har Gud ikke gjort det for vore øjne? Altsaa: ville vi
 trøstes i vor tugtelse, må vi erkjende Guds hensigt med den. og dette kunne vi
 ikke uden at kjende vor brøde, vor forsyndelse mod vor folkelighed. Vel veed
 jeg, at der er dem, der mene, at der aldrig bør prædikes om fædrelandet eller dets
 95 ve og vel; sligt kaldes en politisk prædiken, og det vedkommer ikke
 kristendommen. Men alt heri aabenbarer sig forsyndelsen, jeg taler om: der må
 prædikes om hus og hjem, om agre og købmandsskab, om alle jordiske forhold
 og vore pligter i dem, men om vort fædreland og vore pligter mod det, om vort
 folk og vor folkelige bestemmelse må der ikke prædikes! vore præster have ikke
 100 forhen oplyst folket om Guds villie i denne sag; vore lærere have ikke nævnet
 fædrelandet eller fædrelandskærligheden for os, da vi vare børn; der stod intet
 derom i vore religionsbøger: pligterne mod fædrelandet vare glemte, — ret som
 om guds frygt intet havde at gjøre med fædrelandssind, kristelighed intet at gjøre
 med fædrelandskærlighed! Og derfor er der endnu så mange, i hvis kristelige
 105 tankegang der ikke er plads for fædrelandet, så mange der mene, at vi kunne

være gode kristne uden fædrelandssind, eller gode mennesker og dog slette borgere. Nej det skal indsees og tilståes, at enhver forsyndelse mod vort fædreland og vor folkelighed er en forsyndelse mod Gud. Hvo har givet os vort fædreland? hvo bestemte folkene deres grændser? og hvo lod os fødes som danske? hvo gav hvert folk sin natur og sin ejendommelighed? ja Gud vilde jo udtrykkeligt, at der skulde være forskellige folk, hvert inden sine grændser, over den ganske jordens kreds: og derfor gav han dem hvert sit modersmål, idet han gav dem hvert sit fædreland. Og hvorfor mon han gjorde dette? Jeg tænker, at vi kunne oplyse det ved at se hen til de enkelte mennesker. Medens vi alle have en fælles menneskenatur, har Gud tillige givet hver sin særegne begavelse; og hvorfor dette? fordi han fordrer forskelligt af de forskellige; efter sine gaver retter han sine fordringer; eller have vi alle de samme evner? eller den samme livsopgave? som evnerne, så livsopgaven. Således også med folkeslagene; hvert af dem har fået sin særegne natur, hvert sin ejendommelighed både i åndelig og i timelig henseende; hvert har sin måde at tænke og føle og tale på; hvert opfatter sit forhold til Gud og verden på sin måde; og herpå beroer så den gerning, hvert folk har at gøre, den livsopgave det har at løse i verdenshistorien, det bidrag, det har at yde til den hele menneskeslægts fælles store udvikling. Og det er Gud, der har givet hvert folk sin ejendommelige mission, sit ejendommelige livsarbejde; det er Gud, der kræver af hvert folk, at det skal bidrage efter sine evner og sine gaver til den store fællesudvikling; derfor gav han også det danske folk den danske natur, vor folkelighed, vor måde at leve, at tænke, tale og føle på, vort modersmål, vort fædreland; det er gudsgaver, uden hvilke vi ikke kunne løse den livsopgave, Gud har givet os, ikke kunne give det bidrag til menneskeslægtens åndelige og timelige udvikling, som Gud har villet, at netop vi skulde yde. Også for disse gudsgaver skal der en gang gøres regnskab! Og er der et folk, som ikke vil opfylde sin verdenshistoriske mission, eller som har forødet sin folkelighed, så det ikke kan det mere, da kommer gudsdommen over dette folk gennem verdenshistorien først; og er der et folk, som ringeagter sin egen folkelighed, og driver afguderi med de fremmedes, og således er på veje til at gøre sig udygtig til at opfylde sin verdenshistoriske mission, da bliver et sådant folk tugtet, forat det skal omvende sig fra det fremmede og gjenfinde sig selv og sin livsopgave. Vi kunne da ligne menneskeslægten ved et træ, hvori mange forskellige frugtgrene ere indpodede; hvert folkeslag er en særlig frugtgren, der skal bære Gud sine frugter: det danske folk skal bære ham den danske folkenatur's frugter; er der en gren, som ikke vil bære Herren de frugter, han søger, da bliver den afhugget.

Og her stå vi nu ved vor forsyndelse, kære venner! og se, at vor ringeagt for, hvad

der er dansk, var en ringeagt for de kosteligste og dyrebareste af alle Guds
timelige gaver, vor folkelighed, vort modersmål, vort fædreland. Vor afgudiske
kærlighed til den tyske åndsdannelse og tænke måde, — en kærlighed, der
forblindede os i den grad, at i vore øjne intet andet folk i nogen åndelig
150 henseende var så herligt som det tyske, — denne vor forgudelse af
Danskhedens og Danmarks gamle dødsfjende måtte jo nødvendigvis i tidens løb
gøre os udygtige til at yde vort af Gud bestemte, ejendommeligt danske bidrag
til menneskeslægtens udvikling; vor ringeagt for vor egen folkelighed, vor egen
udvikling, vore egne fremskridt, vort eget tungemål, og vor forgudelse af det
155 tyske er en kræftbyld, der har angrebet vor folkelige tilværelse i sin rod, og gør
os udygtige til at føre vort eget liv og bære vor egen folkenaturs frugter; idet den
er en utroskab mod os selv og vort folkelige livsmål, er den en utroskab mod de
andre folkestammer, hvem vi unddrage vort danske bidrag til menneskeslægtens
fællesudvikling, og endelig en utroskab mod Gud, en forsyndelse mod Ham, —
160 som da enhver forsyndelse mod Gud i dybeste forstand er en utroskab mod os
selv og vor næste, og omvendt.

Behøver jeg mere end at nævne enkelte eksempler på denne afgudiske kærlighed
til vore fjenders åndsdannelse? jeg vil nærmest tage dem fra kirken og skolen; jeg
165 er forvisset om, at I alle kunne forøge rækken fra vort livs andre områder. Jeg vil
da kun nævne, at vore præster gennem århundreder, men især i det sidste, ere
blevne oplærte, ja omhyggeligt opammede med tysk lærdom, og at derved den
tyske fornuftkristendom, det er den tyske vantro, blev plantet på vore
prædikestole, og derfra udbredte sig i menighederne; og som om dette ikke var
170 nok, blev vort almueskolevæsen ordnet efter tysk mønster, ufrit i enhver
henseende, styret af lærere, der med samme omhyggelighed, som præsterne, vare
opklostrede ved den tyske fornuftkristendom; og hvor ganske det havde
folkets bifald, hvor forfærdeligt dybt det onde havde slået rod, viste sig jo
derved, at enhver, som på nogen måde evnede det, holdt tyske lærere og
175 lærerinder endog til deres ganske små børn, forat de så tidligt som muligt kunde
lære at tænke på tysk og tale på tysk; men vort dejlige modersmål, Guds
faderlige gave, lod man børnene lære al tjenestefolkene! Ja såvidt gik vi jo i at
forgude vore fjenders sprog og dannelse, at vi selv efter forrige krig endog
erklærede fjendesproget, det sprog, der næsten har kvalt vort modersmål, for
180 hovedsproget af alle levende sprog, så det blev lagt til grund for hele' vor
studerende ungdoms sproglige dannelse! Ja endmere: efterat Gud havde givet os
sejr i hin krig, som tyskerne påførte os forat hjælpe vore menederske oprørere,
ordnede vi vore statsforhold således, at vore overvundne fjenders sprog blev

185 ligeberettiget med vort modersmål i den ene lovgivende forsamling, så at de danske bønder, der sad i rigsrådet, bleve nødte til at lære tysk, om de vilde med samvittighedsfuld troskab opfylde deres pligt. Således have vi sat vore fjenders sprog og dermed deres tænkesæt ind i alle vore forhold ligefra tronen til
190 vore landsbyskoler og lærde skoler, på prædikestolen og på dommersædet, ja selv i den lovgivende forsamling, der skulde sikre vor danskhed, vor selvstændighed, vor frihed!

Og denne forgudede tyske åndsdannelse se nu dens frugter! Ja det er jo dens
195 frugter, Gud netop nu lader os smage, forat vi derved skulle lære at vende os bort fra den selv. Er der nogen svig, er der nogen fordrejelse af sandheden, hvori de ikke have gjort sig skyldige imod os? er der nogen råhed, nogen vold, de ikke have forøvet? har noget været dem helligt? vor ejendom? Vore borgerlige eller undersåtlige rettigheder? eller fredelige borgeres, eller kvinders og børns uskyld?
200 kirke eller skole? de levendes fred eller de dødes? er der noget æreløst, er der nogen forbrydelse, som de have skammet sig ved at øve for europas øjne, — ja hvad siger jeg! — for Guds øjne: løgn? svig? tyveri? røveri? mord? mordbrand? de have jo myrdet kvinder og børn, ja fredelige bønder bag deres plouge! Disse ere frugterne af den åndsdannelse, vi Danske have elsket over os selv! vågn dog
205 op. du danske folk! og se frugterne, de frugter, som Gud tvinger os til at æde, forat vi ret skulle smage deres bitterhed, og atter blive os selv!

„Gud dømmer folkene med ret”: således stod der jo i læsten; ja han har dømt os med ret: da han i forrige krig havde givet os sejr, gave vi selv sejrens frugter til
210 vore fjender, og gjorde deres modersmål til vort hovedsprog; tugtelsen havde altsaa ikke været tilstrækkelig; så kommer den om igjen; kræftbylden har dybe rødder, og dybt må Herren skære forat få den udryddet.

Forstå I nu, kære venner! hvorledes denne tids trængsler ere fra Herren? kunne
215 nu også I begynde at sande det ord: „kan der vel ske en ulykke i en stad og Herren har ikke gjort den-’; ⁶ eller dette: „jeg fører ned til helved, og jeg fører atter op derfra ” ⁷

Men forstå I nu ikke også, at Guds hensigt er visselig faderlig, når vi blot ville
220 ydmyge os og erkjende vor store folkeforsyndelse, og så naturligvis afstå fra den. Mener kun ikke, at fordi han gav vore fjender sejren hidtil, derfor er han deres fader og ikke vor! mener kun ikke, at han har lagt gjengældelsens lyn af sin hånd,

det lyn, der rækker længer og knuser sikkrere, end alle vore fjenders
225 langtrækkende våben; ellers blev jo også ordet falskt: „han dømmer folkene med
ret“. Visselig måtte han bruge dem til tugtens ris for os, fordi vi skulde tugtes
med det, hvormed vi havde syndet, og lære, at den åndsdannelse, vi forgudede,
vil tilintetgjøre både vor åndelige og timelige tilværelse som Danske. Men
Herren er visselig endnu de fortryktes hjælper, de svages styrke; „evig Gud er
230 Herren“, som hverken glemmer vor ret eller vor nød, og som aldrig vil holde sin
hånd over djævelens gerninger eller dem, der forøve dem. „øxen ligger ved
roden af træerne,“ dog ikke forat fælde skoven, om end mange af træerne ere
faldne, så at store gabende vindfælder ere komne; men for at tjørnene og de vilde
brombærranker, der truede hele skoven med undergang, kunne blive
235 borthuggede. Lad ham da kun bruge sin øxe! ved dens hugg, hvor dybt de end
såre, skal dog skoven komme til kræfter! Det var det jeg sagde: i tugtelsen selv er
vor frelse; have vi forstået dette, så have vi med det samme trøsten, vi i tugtelsen
trænge til.

240 „Landet har givet sin grøde“, stod der, „og Gud, vor Gud skal velsigne os“. Ja
landet har givet sin grøde, en ædel grøde af sine bedste sønners blodstrømme og
mødres og søstres tårestrømme. Han vil ikke glemme denne grøde; han vil heller
ikke tillade, at det mod, den udholdenhed, den vidunderlige sjælsstyrke,
hvormed vore folk have båret deres mer end menneskelige Lidelser, hvormed de
245 have levet som i et afbyggersted af helvede, bliver spildt; thi det var ham selv, der
gav kraften til at bære det alt. Ingen besætning i nogen belejret fæstning har
nogensinde båret dette før; thi aldrig blev en fæstning nogensinde belejret som
hine ubedækkede jordvolde. Men så lad os da deri se et bevis på, at Gud er med
os, og vil give en god udgang af al vor prøvelse! lad os heri se bevis på, at hvad
250 Gud vil, er netop at frelse den danske folkelighed! derfor tugter han folket, idet
han stiller os de store exenipler for øje, der skal lære os, hvad
fædrelandskærlighed er, lære os hvor dyb, hvor udholdende, hvor stærk den
danske ånd er. Men vor folkelighed kan sandelig ikke frelses, uden at både vort
fædreland og vor frihed frelses med. så Gud må ville frelse det hele. Og meget
255 skulde jeg fejle, om I ikke alle føle, ligesom jeg: langt fra, at modet og håbet er
sjunket ved den sidste store, blodige kamp, er håbet, ja troen på en god og
glædelig udgang bestyrket. Også dette er fra Herren, som i denne tid lærer os
fædrelandskærlighed, lærer os at kjende vor danske natur, hvortil udholdenhed
harer i lidelsen såvelsom i håbet.

260 „Landet har givet sin grøde, og Gud, vor Gud vil velsigne os“. Ja han vil endnu

265 velsigne os, og folket skal prise ham; endnu skulle vore frie børn få et frit
fædreland til arv efter deres fædre; endnu har det danske folk en fremtid, — en
fredstid, medens måske det øvrige Evropa brænder i straffens luer! „Frygt ej, du
orm, Jakob! du håndfuld folk, Israel! jeg hjælper dig, varsler Herren, og din løser
er Israels Hellige”⁸; frygt ikke. du orm, Danmark! du håndfuld folk, der stod
som en Israel i kamp med Herren! jeg hjælper dig, varsler Herren; thi din løser er
270 Israels Hellige, og Jesus Kristus er løserens Navn; han har gjenløst dig, og han vil
fremdeles løse dig, så længe du ikke har løst dig fra ham eller løst dig fra dig selv.
Men „tro I ej, bestå I ej”;⁹ så bliv da fast, du lille folk, fast i håbet, stærk i troen,
varagtig i bønner, så løser han dig!

Amen, i Jesu navn!

275

1. Jes. 40, 1
2. Visd. 11, 17
3. Jes 40, 12
4. Jes 40, 28
- 280 5. Jes 55, 9
6. Am 3, 6
7. 1. sam, 2, 6
8. Jes 41, 14
9. Jes 7, 9

285

Kilde

Viborg, K. F. Folkeforsyndelsen og Folketugtelsen: Prædiken på almindelig Bededag 1864, Slagelse: H. J. Tørslev, 1864

Kildetype

290 Dokumentation i bogværk

Tags

Den anden slesvigske krig 1864, Første tekstrække, Prædiken, Prædikener fra 1800-tallet

URI

<https://www.dansketaler.dk/tale/k-f-viborgs-praediken-almindelig-bededag>

295

300